

Otázka: Antická filozofie, vznik, hlavní školy

Předmět: Společenské vědy, Filosofie

Přidal(a): bopo a maja

- vznik 7.- 6. století pnl. Ve Starověkém Řecku (tj. Oblast Středoziemního moře)
- Řecká filozofie se vyvíjela od 6. stol. př. n. l. až do 6. století našeho letopočtu.
- Řekové byli výborní mořeplavci a obchodníci. Vozí si do Řecka kulturu (umění, politiku, právní systémy, jazyky).
- od 510. pnl je zde demokracie > svoboda myšlení a projevu.
- i přes demokracii zde byl otrokářský systém > tj. oddělení fyzické od duševní práce.
- antropomorfní božstvo = bohové se podobají lidem.

Její vývoj se dělí na 3 období:

1. **předsókratovské** (6.-5. stol. př. n. l.) - filosofové hledají pralátku = ARCHÉ, ze které vznikl svět.
2. **klasické** (5.-4. stol. př. n. l.) - filosofové se zaměřili na zkoumání člověka a jeho postavení ve společnosti.
3. **helénistické** (4. stol. př. n. l.-6. stol. n. l.) - ovlivňuje vývoj středověké a novověké filozofie.

Dělení filozofie:

1. období kosmologické - 6.- 4. století
2. období antropologického obratu = attické období - 5.- 4. století (končí smrtí Aristotela)
Sokratés, Platón, Aristotelés
3. období helénské - 322. pnl- 1. st. nl.
Helenizace = pořečťování
stoicismus, skepticizmus, epikureizmus
4. období úpadku - období eklektické - 1. st. nl. - 5. st. nl.
Cicero aj.
Křesťanské myšlenky

Období kosmologické

= Období živelných materialistů

- 6.- 4. století pnl
- kosmos - uspořádaný celek oproti předchozímu chaosu
- geniální spekulace - svět má jedinou podstatu
- předsókratovská filozofie - filosofové hledají pralátku (arché), z níž vše vzniká.
- 3 filosofové : Thálés, Anaximandros, Anaximenés

Mílétská škola

Tháles > VODA

- prazáklad světa je voda (arché = voda).
- byl všestranným mudrcem.
- zabýval se astronomií a geometrií.
- předpověděl zatmění Slunce.
- změřil výšku pyramid.
3 otázky:
 - *Co je ze všeho nejobtížnější?* Poznat sám sebe.
 - *Co je ze všeho nejsnadnější?* Kritizovat druhé.
 - *Co je Bůh?* To, co začátek ani konec.

Anaximandros > APEIRON

- prazáklad světa je apeiron = éther = hmotná, ale nezachytitelná hmota.
- nakreslil mapu světa.
- vytvořil model kosmu.
- Země zpočátku kapalná, postupným vysoušením vzniká život.
- protiklady (teplé X studené) záleží na změnách apeironu.
- apeiron = něco neomezeného, neurčitého:
 - chlad - vzduch

- teplo - oheň
- sucho - země
- vlhko - voda

Anaximenés > VZDUCH

- nachází prazáklad světa ve vzduchu.
- arché = vzduch, všechno vzniká zředováním a zhušťováním tohoto vzduchu.
- zabýval se přírodními úkazy (duha, zemětřesení, sních).
- vzduch mění teplotu, to jak chladne vzniká život, otepluje se > oheň.
- země je koule, která se vznáší v prostoru.

Efeská škola

Hérakleitos z Efesu > OHEŇ

- poustevník Evropy, věštec samotář.
- vzdává se světského života.
- spis : O přírodě.
- základ světa oheň.
- za pralátku považuje oheň -> vše se mění, boj protikladů.
- boj protikladů - každý jev je výsledkem nějakých protikladů.
- „panta rhei“ - vše plyne.
- „Nevstoupíš do téže řeky dvakrát.“
- dvakrát nevstoupíš do téže řeky.
- vše se kolem nás mění, to co se mění, se pohybuje.
- zakladatel dialektiky - umění dokazovat pomocí argumentu a protiargumentu.
- Logos = poprvé ho použil Hérakleitos:
 - zákon přírody
 - správná řeč
 - správné myšlení
- relativismus hodnot = to, co je naším vílem dnes, nemusí platit za týden, záleží na tom, kdo se na tu hodnotu dívá.

Atomisté

= filosofie částicových soustav

- Leukipos a Démokritos z Abdéry (470- 360)

Démokritos - ATOMOS

- označen jako 1. encyklopedista filosofie.
- předpokládal, že existuje prázdný prostor, ve kterém se pohybují atomy.
- atomy mají různý tvar a velikost a navzájem si předávají energii.
- domníval se, že mikroorganismy existují, jsou pouhým okem pozorovatelné.
- zabýval se filosofií, vyučoval řečnictví, zajímala ho fyzika.
- pluralista - nekonečně mnoho částic, které jsou nedělitelné > označené jako ATOMOS, ani 1 není stejný, jsou jedinečné.
- ve vesmíru je nekonečné množství, důležité je, že se pohybují.
- atom - věčně pohybující se těleso v prázdném prostoru.
- připouštějí existenci prázdného prostoru, narážejí se a způsobují viditelné změny.
- spisy o tom tzv. VELKÝ MAKROKOSMOS.
- poznání pomocí smyslů - temné poznání (nedokonalé, empirické poznání).
- racionální poznání - pravé poznání (rozum odstraňuje nedostatky smyslového vnímání).
- 2 skupiny vlastností atomu:
 - primární kvality (jsou měřitelné) - tvar, hustota, hmotnost.
 - sekundární kvality (subjektivní výsledky) - drsnost, barva, chuť atd....

Škola elejská

- Eleaté - působila na jihozápadním italském pobřeží.
- základním rysem jejich filosofie bylo popření existence pohybu, který byl dokázán teprve v novověku na základě objevení diferenciálního počtu.

Xenofanés - **BŮH ROZPUŠTĚNÝ V PŘÍRODĚ**

- proslavil se jako básník, autor eposu, filosof.
- největším kritikem náboženství.
- kritizoval ANTROPOMORFISMUS = představa o tom, že bohové mají lidskou podobu.

- domnívá se, že to nejdokonalejší a nejlepší je jen jsoucno.
- představitel panteismu = ztotožnění boha s přírodou.
- svět není ovládán bohy, ale něčím nedokonalým, monoteistický názor > dospěl až k panteismu = to dokonalé musí být součástí přírody.
- Bůh je rozpuštěn v přírodě, je jeho nedílnou součástí.

Parmenidés - PRÁZDNÝ PROSTOR NEEXISTUJE

- dílo „O přírodě“.
- byl předchůdcem ontologie.
- „Bytí je a nebytí není.“
- prázdný prostor je vlastně nic, patří do sféry nebytí.
- popírá existenci prázdného prostoru.
- podle něho je celý svět neměnné strnulé bytí sevřené v poutech nutnosti.
- to, co pozorujeme jako pohybující se, je jen KLAM. Věci se nemají kde pohybovat.

Zenón z Eleje - APORIE

- považován za předchůdce logiky.
- vytváří aporie - důkazy proti pohybu.
- ve svém učení o apóriích (paradoxech) se snažil dokázat, že každé uvažování o pohybu nutně vede k rozporu.
- jsou 4 důkazy : 2 z nich :
 - Závod Achillea s želvou.
 - Letící šíp - kouskovali čas.
 - (další v tradici: o půlení dráhy atd.).

Empedoklés - LÁSKA x SVÁR

- první eklektik.
- stojí mimo školu elejskou.
- považoval za základ existence 4 kořeny všech věcí => země, oheň, voda, vzduch - jsou to živly věčné, ale pasivní.
- jsou 4 zákony světa (oheň, voda, vzduch, země).
- je tu i nehmotný princip láska X svár (láska spojuje, svár odděluje).
- láska vše spojuje, svár rozpojuje.

Škola pythagorejců

- stejně stará jako škola mílétská

Pýthagorás

- Pythagorás ze Samu.
- vůdce náboženského spolku a filosof.
- měl vlastní filosofickou školu založenou v „klášteře“, ve kterém byl neomezenou autoritou.
- idealistická škola.
- ostrov Samos.
- učení se dělí na:
 - esoterická – jen pro žáky.
 - exoterická – pro veřejnost.
- číslo a číselné řady – funkce: uspořádaný svět.
- nehledá kvalitu, ale hledá kvantitu.
- tvrdil, že podstatou světa je ČÍSLO.
- ideální číslo je 10 a vzniká součtem čísel 1, 2, 3, 4:
 - 1 – bod.
 - 2 – přímka.
 - 3 – plocha.
 - 4 – prostor.
 - 3 – rodina.
 - 4 – spravedlnost.
 - 5 – manželství.
- lichá čísla – možnost.
- sudá čísla – ženskost.
- libý souzvuk tónů – „HUDBA SFÉR“ – svět se uspořádaně pohybuje.
- „Mlč nebo řekni něco lepšího než je mlčení.“
- jedna z nejpřísnějších sekt a nejvíce asketických.
- z cest po orientu si přivezl hinduismus.
- používá obrat : „AUTOS EFÉ“ – sám mistr to řekl.
- vzdělání dostávaly i ženy, rovnocenně mužům.
- ta škola vyhořela, neví se jestli zde Pythagoras zemřel nebo ještě potom žil.

Období antropologického obratu = období attické

- 5.- 4. století pnl.
- do Athén tuto filosofii přináší Anaxagorás, přítel Perikla, učitel Sokrata.
- v Athénách je nejdemokratičtější otrokářský systém vůbec = attické období.
- ovlivnění bitvami u Marathonu, peloponéskými válkami (431-404) - Alkibiadés, Athény prohrály.
- hledal se silný vůdce, který by stabilizoval a řídil městský stát.
- sofokracie = ideální systém = vláda moudrých, v čele státu stojí nejmoudřejší osobnost.
- kalokagathia = souznění duše a těla.
- sofisté = profesionální učitelé moudrosti, vyučovali gramatiku, etiku, argumentaci, nechávali se za to platit, Platón a Sokratés to kritizovali.
- sofisma = logicky správně vytvořený soud (úsudek, který může být obsahově nesprávný), tj. formální logika.
- Příklad: „Všichni Kréťané jsou lháři“ : řekl Kréťan.

Sofisté

Prótagorás z Abdér:

- „Měrou všech věcí je člověk, jsoucích, že jsou a nejsoucích, že nejsou.“

Georgiás z Leontin:

- „Nic není, kdyby něco bylo, nemohli bychom to poznat, kdybychom to poznali, nemohli bychom to sdělit druhým.“

Anaxagorás – SPERMATA (500- 428)

- pluralista, tvoří přechod mezi obdobím kosmologickým a attickým.
- základ světa - spermata (zárodky věcí), nekonečné množství malých částíček „semen“.
- idealista.
- z původního chaosu vzniká uspořádaný svět pomocí principu NÚS (nejčistší, nejjemnější princip).
- NÚS = první hybatel, který rozpohybuje svět a dále se o něj nestará.
- byl významný athénský činitel, přítel Perikla, učitel Sokrata a zároveň jeho kritikem

(Sokratés se moc zabývá světem a je málo člověkem).

Sokratés (470- 399)

- byl vyučen kameníkem, čímž se stejně neživil, žil z milodarů svých žáků, jeho žena mu to dávala nepříjemně najevo (Xantippa).
- byl synem porodní báby – METODY BABICKÉ.
- na konci života obžalován za vlastní filosofii > ASÉBIE = bezbožnost, zaváděl nové bohy a kazil své žáky.
- Výuka rozhovorem:
 - část - Destruktivní část - jednoduché po těžké otázce, končí destrukcí žáka, žák prostě neví.
 - část - Konstruktivní část - „Vím, že nic nevím.“ Učená skepse.
- všechny jeho poznatky sepsali jeho žáci : Alkibiadés a Platón.
- etický intelektualismus = tím, že člověk si osvojí normální hodnoty, se stane morálním člověkem.
- nejvyšší hodnoty: dobro a krása.
- daimonión = vnitřní hlas - svědomí.
- regulátor našeho poznání, který nám vždy radí správně, pokud ho vyslyšíme, máme otevřenou cestu k ctnostem.

Platón (427- 347)

- vlastním jménem Aristoklés.
- 8 let byl žákem Sokrata.
- pocházel z aristokratické rodiny.
- díky němu je sepsána filosofie Sokrata.
- po Sokratově smrti odchází do dobrovolného exilu.
- v Syrakusách na dvoře Dióna.
- platónský komunismus - po tomto experimentu byl prodán do otroctví, když ho vykoupili, vrátil se do Athén, kde zřídil školu ACADÉMIA (ROK 387).
- vrací se do Syrakus a znovu zkouší experiment se společností, vzdává se svých ideálů.

Období Platóna:

- období: Sokratovské rozhovory :
 - Symposion = hostina.
 - Prótagorás.
 - Gorgiás.
 - Obrana Sokratova.
- období: objektivní idealismus:
 - Faidros (spis o duši).
 - Faidón (spis o lásce).
 - Politeiá.
- období: Zákony.

Ideální stát: kritizoval:

- oligarchie (nejbohatší nejsou automaticky nejlepší).
- demokracie (svoboda výběru role a všeho je přehnaná, v takové svobodě se nedají vychovat).
- tyranii (časem musí dojít ke zvratu, není to stabilní).

rozděloval občany do 3 skupin:

- filosofové (nejchytřejší vládou).
- strážci (obrana).
- demiurgové (zajišťují základní funkci obživy).
první 2 vrstvy by neměly vlastnit majetek ani rodinu > aby vládli spravedlivě,
jedině třetí vrstva na to má právojako motivace.

platonická láska = cesta k poznání.

SVĚT IDEJÍ = OBJEKTIVNÍ IDEALISMUS

- Podobenství o jeskyni.
- jsme uvězněni v tělech a snažíme se poznat ten opravdový svět = svět idejí, nezávislý na naší vůli a vědomí.
- to poznání je bolestivé, ale v podstatě radostné.

PLATÓNSKÝ TROJÚHELNÍK

- svět idejí = dokonalý, nesmrtelný.

- methexis = promítání vzor > obraz.
- smyslový svět = nedokonalý obraz světa idejí.
- pomocí zkušeností dojdeme k naší duši.
- anamnésis = rozpomínání, snaha navrátit se zpět ke světu idejí.

Duše má 3 složky:

- rozum = hlava
- emocionálně-volní = srdce
- pudová = v podbříšku

Platónské ctnosti:

- moudrost, statečnost, spravedlnost, umírněnost.

Aristotelés (384 - 322)

- pochází z Thrákie, z města Stageira.
- byl vychovatelem Alexandra makedonského, jeho otec Filip Makedonský.
- byl žákem Platóna i jeho kritikem.
- založil školu Lykeion = peripatetická škola = škola za chůze (po alejích, po agoře...).
- skutečný přírodovědec, protože rozlišil živočišné a rostlinné druhy, vytvářel katalogy.
- založil velkou knihovnu, nechával si z celého světa posílat ústavy, které porovnával.
- byl podobně jako Sokratés obžalován za asébie, ale před procesem odešel z Athén a už se nevrátil.
- jeho spisy uspořádal Andronikos do 6. částí :
 - Organon
 - fyzika
 - metafyzika
 - politika
 - poetika
 - etika

považován za zakladatele logiky => SUBJEKT- PREDIKÁTOVÁ LOGIKA

- POJEM > SOUD > ÚSUDEK > DŮKAZY.

- sylogismus = sylogický úsudek, vždycky platný, je to vždy spojení obecné a specifické věty (premisy).
- „Všichni jsou smrtelní. Sokratés je člověk > Sokratés je smrtelný.“

METAFYZIKA

- hýla = látka.
- morfé = forma.
- domnívá se, že ani jedna z těch věcí nemůže existovat samostatně, jakmile zanikne forma, zaniká i látka.
- každá forma se jeví až na určité látce, sama o sobě nemá objektivní existenci (příklad slepice).
- látka má tzv. pasivní existenci, až forma jí dopomáhá ke skutečnosti.
- Platón tvrdí, že nejdříve je forma, ta skutečně existuje, s látkou pak tvoří svět.
- Tomáš Akvinský - připouští samostatnou existenci formy = duše.

4 příčiny jsou:

- causa materialis = látka.
- causa formalis = forma.
- causa efficiens = příčina.
- causa finalis = účel.

teologie

- vše ve světě má příčinu, což vylučuje nahodilost, tam kde se látka s formou spojí, nastává pohyb.
- prvotní příčina všech věcí (tj. prvotní spojení).
- PRVNÍ HYBATEL = rozpohybovává svět, ale sám není rozpohybován.

FYZIKA

- příroda je harmonický fungující organismus, kde vše funguje a všechno je uspořádáno.
- závislost živočichů na sobě navzájem = podle složek duše.
- 3 patra:
 - člověk = myšlení, svobodné rozhodování.
 - vyšší živočichové = obranné mechanismy.
 - vegetace a nižší živočichové = pouze přežití.

Zoon politicon = tvor společenský, člověk je určen k životu ve společnosti, pokud stojí mimo společnost je bohem nebo zvířetem.

POLITIKA

- smyslem života každého člověka by měl být rozumný mravní život v rozumné dobré společnosti.
- důležité je kontrola vlády lidem.

Dobré X Špatné formy vlády:

- monarchie X tyranie.
- aristokracie X oligarchie.
- politeiá X demokracie.
- jádro společnosti tvoří rodina = v jejímž čele stojí hospodář.
- v čele státu stojí muž = patriarchální společnost.